

СУБ'ЄКТИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЦЕС ЗДІЙСНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

© Кара Н.І., Карий О.І. 2000

ДУ "Львівська політехніка"

Розглядаються суб'єкти зовнішнього середовища підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

This article describes the subjects of external environment of the companies that perform international market activities.

Однією з особливостей розвитку економічних процесів у світі є глобалізація та інтернаціоналізація ринків, а також розширення міжнародної кооперації. Україна теж шукає своє місце в міжнародному поділі праці. Необхідність зовнішньоекономічної діяльності усвідомили і керівники більшості підприємств України. Проте ця діяльність здійснюється хаотично і ставка робиться на удачу, а не на розрахунки.

У менеджменті традиційно акцентується увага на факторах мікросередовища, які діють всередині підприємства, а саме на цілях, структурі, завданнях, технології і працівниках. Однак ефективність виробничо-господарської, зокрема і зовнішньоекономічної діяльності підприємств значною мірою залежить не лише від внутрішніх факторів, але і від чинників зовнішнього середовища.

У даній статті зроблена спроба розглянути вітчизняних та іноземних суб'єктів, що впливають на процес здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Вони належать до середовища прямої дії, тобто безпосередньо стосуються підприємницького суб'єкта, його можливостей та результатів діяльності.

Можна виділити три основні групи суб'єктів:

1. Іноземні суб'єкти.
2. Вітчизняні державні суб'єкти.
3. Вітчизняні недержавні суб'єкти.

До першої групи належать:

– **міжнародні фінансові інститути.** Україна сьогодні залежить від кредитів іноземних фінансових установ. Основними кредиторами є: Міжнародний валютний фонд, Дойче Банк (Німеччина), Європейський банк реконструкції і розвитку, Всесвітній банк реконструкції і розвитку. Ці організації впливають на національну економічну політику, виходячи, насамперед, з інтересів великого іноземного капіталу в отриманні гарантованого прибутку від вкладених інвестицій і наданих кредитів на українському ринку, котрий диктує, виходячи з цього, свої умови (річний рівень витрат, рівень інфляції, дефіцит бюджету, параметри валютного коридору, рівень квартплати тощо).

Тобто, переважно, пропонуються рекомендації щодо розробки державної економічної політики загального характеру без їх конкретного наповнення, що відображає розвиток та особливості політичної і економічної ситуації в Україні в перехідний період.

– **представництва іноземних держав в Україні.** Для прикладу можна назвати Американську торгову палату при посольстві США, Британську Раду тощо.

Так, Американська торгова палата надає допомогу представникам американських ділових кіл в Україні, проводячи наради робочих груп та щомісячні засідання для вирішення конкретних питань. Тісно співробітнює з Комерційною службою США, головною метою якої є розвиток американсько-українських зв'язків у сфері бізнесу через сприяння торгівлі та інвестиціям. КС також займається дослідженням ринків окремих галузей економіки України і надає урядовим та діловим колам України і США інформацію про можливості комерційного співробітництва і встановлення перспективних партнерських зв'язків.

Така політика Комерційної служби пояснюється тим, що Україна є важливим стратегічним партнером для США та новим і зростаючим ринком з населенням 51 млн.чол. та численними діловими можливостями практично в кожній галузі економіки. Сьогодні США є одним із основних іноземних інвесторів в Україну.

Ці структури впливають опосередковано, через своїх донорів здійсненням або нездійсненням американських інвестицій в українську економіку залежно від розвитку політичної та економічної ситуації в країні.

Представництва Британської Ради розташовані в багатьох містах України. Ця організація покликана налагоджувати культурні та економічні зв'язки між Великобританією та Україною. Британська рада організовує навчання ділових людей в Об'єднаному Королівстві та сприяє встановленню ділових контактів між британськими та українськими підприємцями.

– **інші суб'єкти.** До них належать структури і окремі радники, що працюють за конкретними комерційними програмами та інвестиційними проектами. В Україні працює чимало приватних організацій, які надають переважно, консультативні послуги. Яскравим прикладом є “Ленд О’Лейк Інк.”, яка працює в сільському господарстві багатьох країн світу, зокрема і в Україні.

До другої групи входять:

– **Верховна Рада України.** Верховна Рада України є головним законодавчим органом в Україні. Як правило, всі великі міжнародні угоди проходять обговорення у відповідних структурах ВРУ, після чого результати їх розгляду подаються для реалізації в Кабінет Міністрів України, Національний банк, інші міністерства і відомства. Ті самі структури Верховної Ради готують робочі варіанти законопроектів із вдосконалення національного законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності для їх подальшого затвердження на засіданнях парламенту.

– **Адміністрація Президента України.** Адміністрація розробляє певні питання державної економічної політики.

– **Кабінет Міністрів України.** Кабінет Міністрів – генеральний виконавчий менеджер з питань реалізації державної економічної політики, а також формування пропозицій щодо покращання національного управління. Він також керує роботою галузевих міністерств і відомств.

– **Національний банк України.** Національний банк готує певні питання щодо вироблення державної зовнішньоекономічної політики, спрямовуючи свої рішення в Кабінет Міністрів, Міністерство фінансів і Міністерство економіки, Верховну Раду, Адміністрацію Президента, визначає курс національної валюти та контролює валютний ринок;

– **Національне агентство України з питань реконструкції і розвитку.** Агентство створено згідно з Указом Президента України від 2 липня 1996 р. № 493/96. Воно бере участь у формуванні і реалізації державної політики в сфері взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями, відповідними міждержавними і регіональними організаціями, в тому числі з кредитно-фінансовими закладами іноземних держав, їх об'єднань з метою залучення кредитів, грантів, міжнародної технічної і гуманітарної допомоги, іноземних інвестицій, здійснює контроль за ефективністю їх використання; згідно із наданими йому повноваженнями координує діяльність органів виконавчої влади і суб'єктів господарювання в даній сфері.

Регіональні представництва агентства розташовані в Автономній Республіці Крим, Хмельницькій, Сумській, Черкаській, Волинській, Херсонській, Миколаївській, Чернігівській, Запорізькій, Львівській областях.

До цієї ж підгрупи можна віднести і Валютно-кредитну раду;

– **Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі.** Міністерство безпосередньо займається розробкою нормативних актів, які регламентують зовнішньоекономічну діяльність підприємств, видає ліцензії на здійснення зовнішньоекономічної діяльності тощо;

– **інші структури міністерств і відомств.** Крім перерахованих вище суб'єктів, на зовнішньоекономічну діяльність впливають також Міністерство фінансів, Міністерство економіки, Міністерство промислової політики, Фонд державного майна, інші міністерства і відомства. Внаслідок часто виникає, з одного боку, незрозуміла конкуренція між ними, з іншого – невизначеність у формуванні зовнішньоекономічної політики.

Ці держструктури, як правило, є реалізаторами державної зовнішньоекономічної політики, хоча і розробляють окремі її аспекти;

– **Торгово-промислова палата України.** Торгово-промислова палата надає допомогу українським підприємцям з налагодження ділових контактів з закордонними партнерами, а також в отриманні іноземних інвестицій на комерційній основі. Виходячи з цих завдань, формуються відповідні пропозиції з покращання національного інвестиційного клімату, які подаються у відповідні державні структури;

– **інші суб'єкти.** Певний вплив на здійснення зовнішньоекономічної діяльності справляють засоби масової інформації, науково-дослідні інститути, а також державні суб'єкти, які функціонують або лише розпочинають свою діяльність з формування державної політики в сфері менеджменту зовнішньоекономічної політики. Поки що вони істотно не впливають на формування такої політики.

До третьої групи належать такі вітчизняні недержавні суб'єкти:

– **Палата незалежних експертів при Президентові України.** Палата незалежних експертів створена з метою запобігання суперечкам між іноземними партнерами і органами виконавчої влади та місцевого самоуправління, сприяння їх оперативному позасу-

довому врегулюванню. Це постійний консультативно-дорадчий орган, до складу якого входять й іноземні представники.

Зрозуміло, що особисті фінансові інтереси закордонних представників, що входять до складу Палати, відбиваються на формуванні державної зовнішньоекономічної політики щодо розробки конкретних механізмів позасудових врегулювань суперечок, а також законодавчої підтримки такої процедури;

– **Консультативна Рада з іноземних інвестицій при Президенті України.** Консультативна Рада створена на підставі Указу Президента України. До її складу входять, крім українських представників, 20 керівників іноземних компаній Японії, Великобританії, Німеччини, Канади, США, Італії, Республіки Корея, Австрії, Франції, Швейцарії, Швеції, а також Президент ЄБРР. Перше засідання Консультативної Ради відбулось, 30 жовтня 1997 р., де розглядалися такі проблеми: ситуація в Україні, що склалася з іноземним інвестуванням, аспекти державних гарантій, питання надання пільг іноземним інвесторам на законодавчому рівні із врахуванням інтересів найбільших закордонних донорів.

Отже, питання вироблення державної інвестиційної політики іноземні суб'єкти пропонують розглядати насамперед через призму своїх фінансових інтересів, часто підпорядковуючи їм національні інтереси країни – реципієнта іноземних інвестицій;

– **Міжнародний центр проектів і програм розвитку.** Центр – недержавна комерційна структура, що працює в тісному контакті з підрозділами Національного агентства України з питань реконструкції і розвитку над конкретними проектами і програмами. Серед основних напрямків досліджень і розробок Центру, пов'язаних з науковим обґрунтуванням рішень, які приймаються на державному рівні щодо залучення і ефективного використання іноземного капіталу в Україні, – отримання іноземних кредитів та інвестицій, формування сприятливого інвестиційного клімату, вихід України на міжнародні фінансові ринки, розробка бізнес-планів проектів згідно з міжнародними стандартами тощо;

– **Центр економічного розвитку.** Центр економічного розвитку - недержавна некомерційна науково-експертна аналітична громадська організація, створена з метою вивчення, аналізу і прогнозування тенденцій розвитку української економіки, підготовки рекомендацій, аналітичних звітів для державних і недержавних закладів, а також приватних осіб.

За участю Центру видається довідник «Моніторинг економіки України», який фінансується також Проектом економічної реформи в Україні та Міжнародним фондом «Відродження». У виданні подана кваліфікована інформація з питань економічного розвитку, залучення іноземних інвестицій в економіку України (проводиться стислий моніторинг законодавчих актів і досить детальний статистичний аналіз залучення іноземних інвестицій за галузями і регіонами України на підставі офіційної статистичної інформації Держкомітету України зі статистики);

– **Міжнародний центр перспективних досліджень.** Міжнародний центр перспективних досліджень – незалежна, неприбуткова дослідницька організація, мета якої – інтелектуальне забезпечення процесу прийняття політичних рішень в Україні через вплив на ставлення уряду і громадськості до необхідності аналізувати варіанти полі-

тичних рішень, а також досліджувати можливі наслідки прийняття або неприйняття кожного з варіантів цих рішень.

Основне друковане видання – «Квартальні передбачення», засноване спільно з Новозеландським інститутом економічних досліджень у вересні 1997 р. Видання фінансується за рахунок фондів «Відродження», «Ню-Хау», групи «Інтертайп», тому теоретично не виключено деякий вплив спонсорів на вироблення тих або інших прогнозів і рекомендацій. У своїй діяльності Центр використовує матеріали інформаційних агентств «Інфобанк», «Українські новини», «Reuters».

У виданні проводиться аналіз і робляться прогнози макроекономічної ситуації країни загалом (розділи: «Основні показники ВВП», «Фіскальна політика», «Монетарна політика», «Ціни», «Платіжний баланс», «Бізнес», «Сільське господарство», «Ринок праці», «Домашні господарства», «Світова економіка»). Результати публікацій можна використовувати переважно як прогнози макроекономічної ситуації у країні;

– **інші суб'єкти.** До них належать недержавні суб'єкти, нещодавно створені або ті, які лише розпочинають свою діяльність щодо формування державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Вони поки що істотно не впливають на формування такої політики.

Отже, виходячи з групування суб'єктів, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, можна зробити такі висновки:

1. Основними перешкодами для активізації зовнішньоекономічної діяльності в Україні є недосконалість національного зовнішньоекономічного менеджменту, неповнота і нестабільність українського законодавства, а також корупція. Ці проблеми не вирішуються створенням нових бюрократичних структур.

2. Функції державних органів в галузі формування і реалізації зовнішньоекономічної політики часто дублюються, й іноземні інвестори, так само, як і українські, не можуть зрозуміти, до кого з яким питанням слід звертатися. Це небезпечно з погляду втрати управління процесом зовнішньоекономічної діяльності. Тому необхідне створення ефективної системи виконавчих органів для реалізації державної інвестиційної політики.

3. Висновки і рекомендації іноземних суб'єктів в галузі державної зовнішньоекономічної політики, переважно, малоефективні з багатьох причин (неврахування українського менталітету, політичні мотивації, недосконалість менеджменту на виконавчому рівні, а також законодавчої бази тощо) і часто розглядаються владними структурами як рекомендаційні, необов'язкові для виконання. У недалекому минулому українська політична еліта часто надавала перевагу швидкому отриманню іноземних інвестиційних кредитів без чіткого планування їх повернення, що призводило до стихійного зростання боргів.

4. Центральні органи виконавчої влади, працюючи над конкретними міжнародними проектами і програмами, намагаються лобіювати питання формування державної зовнішньоекономічної політики, виходячи зі своїх відомчих інтересів.

5. Інші недержавні і державні вітчизняні суб'єкти не мають поки що достатнього впливу на формування державної зовнішньоекономічної політики і часто не можуть довести свої розробки до органів центральної законодавчої і виконавчої влади внаслідок

відірваності від останніх, тобто поки що не можуть істотно впливати на вдосконалення національного менеджменту в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Запропонований короткий перелік суб'єктів не претендує на повноту і абсолютну об'єктивність у зв'язку з обмеженістю відповідної інформації та постійними змінами, які відбуваються в зовнішньому середовищі підприємств.

УДК 658.8:665.7

ЦІНОВА ПОЛІТИКА НАФТОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ МАРКЕТИНГУ

© Ковалик С.Б., 2000

ДУ «Львівська політехніка»

Розглянуто відмінність між поняттями “ціноутворення” та “цінова політика” в умовах ринку. Наведено фактори, які впливають на цінову політику підприємства, основні етапи реалізації цінової політики нафтопереробних підприємств у системі маркетингу.

The distinction between the pricing and pricepolitik conceptions in the market's conditions are considered in this article. A determinations which influence on pricepolitik of factory are indicated. The principal stages of pricepolitik realization of oil and gas factory in the marketing system are stated.

Ефективність розвитку економіки України значною мірою залежить від рівня розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу, зокрема нафтопереробної промисловості.

Функціонування нафтопереробної промисловості пов'язане з формуванням її сировинної бази, тобто розвитком нафтопереробної промисловості. Тому кризовий стан, який спостерігається останніми роками в цій галузі і спричинив різке падіння видобутку нафтової сировини, безпосередньо вплинув і на нафтопереробку. За 1998 рік з 208 діючих родовищ видобуто близько 4 млн.т. нафти, що на 20 % менше ніж в 1991 році. На потужностях шістьох нафтопереробних підприємств (НПП), що сьогодні скоротилися з 62.1 до 52.2 млн. т перероблено лише близько 12.4 млн. т сировини, що приблизно на 25% менше порівняно з 1995 роком. За браком обігових коштів НПП змушені переробляти нафту на давальницьких умовах, частка якої протягом п'яти останніх років зростає з 20 до 80 %. Отриманий при цьому прибуток у 5-6 разів менший, ніж від переробки нафти, отриманої за власні кошти. Відповідно скорочується й виробництво нафтопродуктів, а натомість зростають обсяги імпорту. Недостатнє задоволення потреб економіки України паливно-мастильними матеріалами зумовлене не тільки недостатнім надходженням нафти на переробку, але й надто низьким технічним рівнем даної галузі. Українська нафтопереробка у 3-5 разів відстає від західної з погляду процесів, які поглиблюють конверсію. Потужність поглибленої переробки на НПП України становить лише 9.6 % від атмосферної перегонки, в той час як у Західній Європі – 30 %, а у США – 55 %.